

MIHAI VITEAZUL — 400 DE ANI DE LA OBTINEREA TRONULUI ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Contribuții la cunoașterea actelor emise de Mihai Viteazul la Alba Iulia

LIVIU PALHOVICI

În istoria patriei noastre epoca lui Mihai Viteazul a fost scurtă dar densă. Dintre numeroasele lui fapte mărețe unul a rămas să lumineze calea generațiilor viitoare în lupta lor pentru independență și unitate națională; înfăptuirea primei uniri politice a celor trei țări românești — Țara Românească, Transilvania și Moldova¹.

Se știe că din motive politice și de strategie Mihai Viteazul și-a stabilit capitala statului unificat la Alba Iulia. Pentru cunoașterea politicii sale și a sferei de probleme cărora a trebuit să le facă față în condițiile statului federal unit este de o importanță deosebită studierea documentelor emise de cancelaria domnească de la Alba Iulia. Existența acestei cancelarii este atestată de faptul că majoritatea actelor emise de Mihai Viteazul în perioada cât a fost domn peste Transilvania și peste Moldova precizează ca loc de emitere Alba Iulia.

Sursele documentare de arhivă și bibliografice pe care le-am putut cerceta ne-au permis să identificăm un număr de 32 de documente emise de cancelaria de la Alba Iulia. Acestea se încadrează cronologic între datele de 3 noiembrie 1599 și 15 august 1600. Dintre aceste documente, 18 au fost emise după unirea Țării Românești cu Transilvania, iar celelalte 14 după unificarea lor cu Moldova. Desigur însă că numărul actelor emise la Alba Iulia în perioada unificării trebuie să fi fost cu mult mai mare, întrucât Mihai Viteazul primea și expedia multe scrisori și documente.

Studiul documentelor în cauză ne-a permis să constatăm că, în general, ele au fost adresate unor instituții sau persoane fizice din Transilvania, cu excepția documentelor Dietei din luna iulie 1600, care au vizat întregul teritoriu al statului unificat. Mai trebuie reținut faptul că din unele documente emise pentru Transilvania se pot întrezări aspecte ce interesează și celelalte teritorii românești.

Sprijinindu-și politica sa pe nobilime, Mihai Viteazul a menținut în continuare practicile legislative și administrative găsite în Transilvania. Astfel, toate cele 32 de documente emise la Alba Iulia au fost scrise în limba latină sau în limba maghiară, uneori în ambele limbi, așa cum se practicase și până

---

¹ *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 949, 978.

atunci. Pentru a le redacta, Mihai Viteazul menține în cancelaria de la Alba Iulia pe vechii secretari princieri sau angajează alții noi, cunoscători ai limbilor română, latină și maghiară. Rolul lor era, pe de o parte, de a traduce în limba română numeroasele scrisori pe care le primea domnul țării din diferite părți ale Europei și care erau scrise în diferite limbi de circulație europeană, iar pe de altă parte, de a traduce în limbile latină și maghiară documentele dispozitive și corespondența dictată de domn sau de oamenii săi de încredere împuterniciți să-l substituie.

Între cei care au scris documentele de la Alba Iulia sunt mai cunoscuți Mihai Mezei și Iacobinus, care semnau actele ca secretari ai domnului². Pe documentele redactate în limbile latină și maghiară Mihai Viteazul își depunea semnătura sa cu caractere chirilice.

Studiul conținutului documentelor ne-a permis să deducem o seamă de chestiuni importante în ceea ce privește organizarea statului unit, modul de administrare, relațiile juridice, relațiile sociale și altele. Astfel, din documentul prezentat de Nicolae Iorga într-una din sesiunile Academiei Române din anul 1898 rezultă că Mihai Viteazul a menținut organizarea administrativă a Transilvaniei, așa cum a găsit-o, după ce, în prealabil, a ținut să o cunoască în amănunțime. Din acest document, al cărui scop a fost să fixeze birurile domnului, rezultă existența în Transilvania a comitatelor, între care și a celui de Alba (Bălgrad), a scaunelor secuiești și săsești, a minelor de aur de la Zlatna, și a monetăriei din Cluj, a ocnelor de sare, a târgurilor și vâmlilor, a teritoriilor crăiești și a altor unități impozabile³.

Menținând în funcție pe localnicii ce i s-au închinat, Mihai Viteazul ia în același timp măsura de a plasa în posturile unde avea interese mai mari, boieri români. În documentele studiate găsim astfel numele vistierului Vasilie, ca prefect al Camerei din Ocna Sibiului⁴, al postelnicului Dima și al spătarului Teodor trimiși de domn să confiște averile nobililor din orașul Bistrița care au murit în lupta cu armatele sale sau au fugit din țară⁵, al logofătului Teodosie trimis din Cluj într-o misiune specială, probabil la curtea imperială, scop în care se ordonă magistratului orașului Cluj să-i pună la dispoziție 1000 de florini⁶ și a altora.

În unele locuri, considerate de domn probabil ca puncte cheie în politica sa militară, erau fixate garnizoane românești sub comanda unor oameni de încredere. Astfel, pentru a-și consolida bune relații cu secuii, de care avea nevoie împotriva puternicei nobilimi transilvănene cu care ei erau în conflict pentru o seamă de privilegii răpitate, încă din primele zile de domnie în Transilvania, mai precis la 3 noiembrie 1599, Mihai Viteazul emite documentul prin care face cunoscut că ia sub ocrotire pe locuitorii din Târgu Mureș și prin care ordonă lui Mihail Szekely, căpitanul trabanților săi roșii, stabiliți acolo, să-i aple împotriva tuturor⁷.

² Gh. Duzinchevici, *Noi documente de la Mihai Viteazul*, în „Revista Arhivelor”, VII, 1947, nr. 2, p. 378.

³ Nicolae Iorga, *Documente nouă, în mare parte românești, relative la Petru Șchiopul și Mihai Viteazul*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria II, tom. XX (1897—1898), p. 464—466.

⁴ I. Luțaș, *Miscellanca* (Documente), în „Anuarul Institutului de istorie națională”, III (1924—1925), Cluj, 1926, pl. 552.

⁵ Arh. St. Cluj-Napoca, fond Primăria orașului Bistrița, Mihai Vodă, doc. nr. 2011.

⁶ Ibidem, fond Primăria municipiului Cluj, Arhiva veche, fasc. III, doc. nr. 10 a.

⁷ Arh. St. Târgu Mureș, doc. nr. II/72/1599.

În unele documente, Mihai Viteazul își precizează titlurile. Cu toate că le semnează simplu — Mihai Voievod, în preambulul celor emise până în luna mai 1600 el se intitulează „Voievodul Valahiei Transalpine, consilier al Sacrei coroane (sau consilier al majestății chezaro-crăiești) loctiitor pentru Transilvania și al părților supuse dincolo de acestea, căpitan general al armatei”⁸. Considerându-se loctiitorul pentru Transilvania al Casei imperiale habsburgice, Mihai Viteazul avea în vedere pactul încheiat cu aceasta pentru constituirea unui front mai puternic antiotoman. După ce la 27 mai 1600, cucerind Moldova, el se intitulează la Iași domn al Țării Românești, al Transilvaniei și al Moldovei, vom găsi această titulatură și în documentele emise la Alba Iulia, sub forme mai mult sau mai puțin înflorite, așa cum cerea practica vremii.

După cum se știe, Mihai Viteazul a mutat sediul Dietei Transilvaniei de la Cluj la Alba Iulia. Pentru convocările Dietei și pentru difuzarea hotărârilor ei, el poartă o corespondență vastă cu toți cei interesați. Din păcate s-au păstrat puține documente privind dietele din timpul său. Am reușit să cunoaștem doar înștiințarea din 10 noiembrie 1599 trimisă magistratului orașului Bistrița, prin care se făcea cunoscută mutarea Dietei la Alba Iulia și convocarea ei pe ziua de 20 noiembrie, hotărârile acestei Diete, date publicității de către domn încă în ziua ținerii ei, ordinul din 12 iulie 1600 trimis orașului Bistrița, prin care cei 8 delegați ai săi erau convocați la Dieta din 20 iulie, precum și hotărârile acesteia din urmă publicate de domn la 28 iulie 1600⁹. În ce privește hotărârile dietelor amintite se cunoaște faptul că ele au fost pronobiliare, ca rezultat al forței nobilimii din acea perioadă și a politicii lui Mihai Viteazul.

Din două documente emise înainte de campania din Moldova aflăm cum erau pregătite campaniile militare ale lui Mihai Viteazul. Astfel, la 25 martie 1600 domnul cerea capitalului săsesc din Mediaș să pregătească neântârziat care și cai necesari tracțiunii tunurilor pentru campania de apărare a patriei. Se ordona ca toate să fie pregătite din timp pentru ca în momentul în care se va da porunca să se poată deplasa la locul indicat.

La 9 aprilie 1600 se trimite un ordin asemănător și capitlului săsesc din Sibiu, din care aflăm că, în timpul campaniilor din țară, fiecare capitlu bisericesc era obligat să pună la dispoziția armatei câte un tun, căruțe, cai, vizitii pentru ele, furaje și alimente. Se cerea capitlului sibian ca toate atelajele puse la dispoziție de capitlurile din țară să fie prezente pe ziua de 19 aprilie la Alba Iulia pentru a pleca acolo unde se va ordona¹⁰. Din aceste documente se vede faptul că, pe lângă nobilime, Mihai Viteazul s-a sprijinit și pe biserica luterană, puternică din punct de vedere economic.

Interesat să poată strânge sume de bani cât mai mari necesare ținutului armatelor sale, mai ales de mercenari, Mihai Viteazul a menținut sau a acordat o seamă de privilegii orașelor de vamă, cămărilor de sare, unor orașe și unor biserici ale națiunilor privilegiate, având grijă să-și fixeze cota parte din veniturile acestora. Astfel, la 10 ianuarie 1600 el întărește brașovenilor vechiul privilegiu de a percepe vigesima pentru mărfurile ce treceau din Țara

⁸ Ion Ranca, *Patru documente sigiliorene emise de Mihai Viteazul în „Revista Arhivelor”*, anul XLVIII (1971), vol. XXXIII, nr. 1, p. 103.

⁹ Arh. St. Cluj Napoca, fond Primăria orașului Bistrița, Mihai Vodă, doc. nr. 2009 și doc. nr. 2069; fond Primăria municipiului Cluj, Arhiva veche, Articole dictale, 20 iulie 1599 și 28 iulie 1600.

¹⁰ Arh. St. Sibiu, fond B.U., nr. 524, Vezi și Gh. Duzinchevici, *op. cit.*, p. 380—381.

Românească, Moldova și din alte părți spre Transilvania, iar la 18 februarie a aceluiași an dă acestora un privilegiu de comerț pentru desfacerea mărfurilor în întreaga țară ¹¹.

Și orașul Ocna Sibiului, care avea venituri importante, beneficiază de două privilegii. Prin cel din 25 februarie 1600 locuitorii săi sunt asigurați că nu se vor acorda titluri de înobilare sau scutiri de taxe în localitate pentru a nu îngreuna pe ceilalți contribuabili, iar prin privilegiul din 27 iulie 1600 se menține dreptul de vânzare a vinului și se acordă protecție specială persoanelor și averilor din oraș ¹². În sfârșit, mai amintim și privilegiul din 5 august 1600 acordat preoților sași de a percepe și pe mai departe dijma din localitatea Vulcan, situată pe teritoriul scaunului Sighișoarei ¹³.

Pentru abateri mai grave ale slujbașilor săi, Mihai Viteazul a instituit la curtea sa domnească din Alba Iulia un scaun de judecată, unde aceștia erau chemați să dea socoteală de faptele lor. Este cunoscut în acest sens documentul din 25 martie 1600, prin care domnul ordonă să fie adus la Alba Iulia Petru Arros, slujbaș domnesc în Ocna Sibiului, întrucât acesta refuzase să-și prezinte rapoartele de gestiune cu toate repetatele somații ale domnului ¹⁴.

Conform uzanțelor feudale, cancelaria domnească de la Alba Iulia confirmă documentele ce consfințeau relațiile de proprietate ca : vânzări-cumpărări de terenuri și clădiri, arendări de terenuri, moșteniri etc ¹⁵.

Nevoile armatei impun lui Mihai Viteazul să ducă o politică fiscală foarte severă. În unele cazuri el ridică sume mari de bani de la orașele privilegiate și de la biserici, sub formă de împrumuturi, în contul impozitelor viitoare. Astfel, abia înscăunat în Transilvania, la 4 noiembrie 1599 el cere orașului Cluj un împrumut de 600 de florini pentru întreținerea armatei ¹⁶, la 14 noiembrie solicita orașului Tirgu Mureș un împrumut de 6000 de florini în contul contribuțiilor viitoare ¹⁷, iar la 21 noiembrie confirmă că decanul capitlului săsesc din Sighișoara i-a achitat suma de 290 de florini de aur, în contul censului sfântului Martin pe anul următor, 1600 ¹⁸. Corespondența privind problemele fiscale este foarte bogată comparativ cu alte aspecte ale administrației, ea arătând precis cine, cui și ce trebuia să plătească.

Numărul redus al documentelor ce ne-au stat la îndemână nu ne-a permis să stabilim mai multe fapte și mai multe concluzii. Rămâne ca cercetările viitoare să ne îmbogățească cunoștințele pe această linie.

Considerăm că studiul problemelor privind cancelaria domnească de la Alba Iulia a lui Mihai Viteazul și al actelor emise de aceasta este cel mai bun omagiu pe care îl putem aduce acestei impozante figuri istorice a poporului nostru, acum la împlinirea a 400 de ani de la urcarea sa pe tronul Țării Românești.

¹¹ Arh. St. Brașov, fond Magistratul orașului Brașov, Acte privilegiale, 1600.

¹² I. Lupaș, *op. cit.*, p. 550—552.

¹³ Ion Ranca, *op. cit.*, p. 106.

¹⁴ Gh. Duzinchevici, *op. cit.*, p. 380.

¹⁵ Arh. St. Tirgu Mureș, fond Primăria municipiului Tirgu Mureș, doc. din 15 iulie 1600, doc. din 3 decembrie 1599, doc. nr. II/80. c. Vezi și I. Lupaș, *op. cit.*, p. 541.

¹⁶ Arh. St. Cluj Napoca, fond Primăria municipiului Cluj, Arhiva veche fasc. IV, doc. nr. 65.

¹⁷ Arh. St. Tirgu Mureș, fond Primăria municipiului Tirgu Mureș, doc. nr. II/62.

¹⁸ Ion Ranca, *op. cit.*, p. 103.